

Antonia Došen
povjesničarka umjetnosti, kroatistica
i bibliotekarica
viša kustosića u Zbirci grafike Muzeja
za umjetnost i obrt u Zagrebu

Urbanizam i arhitektura grada Gospića
od polovine 18. stoljeća do osamdesetih
godina 20. stoljeća

doktorska disertacija
mentor: dr. sc. Dragan Damjanović,
izv. prof.

Disertacija je obranjena 19. prosinca 2018.
na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u
Zagrebu, pred povjerenstvom:
dr. sc. Marko Špikić, red. prof. (predsjednik)
dr. sc. Marijan Bradanović, izv. prof.
dr. sc. Željko Holjevac, red. prof.

SAŽETAK

S obzirom na činjenicu kako Gospić do sada nikada nije bio tema povijesnoumjetničkog istraživanja, u doktorskom radu je osnovna zadaća bila rasvjetljavanje najranijih početaka izgradnje grada kakav je danas kao i njegov daljnji razvoj kroz godine odnosno stoljeća koja su uslijedila, sve do 1990. S obzirom na to da je u disertaciji cjelovito obrađena tema povijesti arhitekture i urbanizma grada, donosi se uvid u povijesni kontekst iz kojega je Gospić proistekao – Vojne krajine, od njezina osnutka u 16. stoljeću do 1800. godine kada se pokušava napraviti nova reorganizacija uprave. O ovome razdoblju sačuvano je najmanje podataka pa se tekst o počecima povijesti i nastanku naselja Gospić oslanja uglavnom na kartografske izvore i dosadašnja istraživanja povjesničara. Istraživanje povijesti urbanističkog i arhitektonskog razvoja Gospića započinje u disertaciji s 1712. godinom, kada Lika i Krbava dolaze pod upravu Vojne krajine, odnosno 1720. godinom u kojoj se podiže prva poznata i dokumentirana građevina (kapucinski hospicij u Kaniži), a završava u predzadnjem desetljeću

20. stoljeća, 1990. godinom. Sve do 1990. Gospić je, unatoč ranijim ratnim stradanjima, uspio održati kontinuitet u svojoj izgradnji. Sveobuhvatnim i pomnim istraživanjem nastojala se prikupiti i analitički interpretirati sva slabo čuvana arhivska i kartografska dokumentacija vezana uz Gospić. Sustavnim opažanjem, koristeći pomoć geodetske i arhitektonske struke, rekonstruirale su se ne samo lokacije, nego i njihov izgled, stilsko oblikovanje, kao i namjena građevina. Gospić je svoju urbanu povijest započeo imenovanjem u štapsko mjesto Ličke pukovnije. Prve gradnje, uz već postojeće skromne drvene građevine, bile su vojnopravne zidane prizemnice i katnice kojima se obilježavaju i gabariti prvih trgova – Paradeplatza i Marktplatza. Građevine su izvođene prema uglavnom tipskim nacrtima vojnih časnika te njima slične objekte bilježimo i u drugim vojnokrajiškim naseljima onog vremena. Po prvi put gospićka arhitektura je metodom studije slučaja usko profilirana ovisno o njenim problemskim aspektima, što je u konačnici rezultiralo obradom više od stotinu pojedinačnih građevina. Klasifikacijom građevina prema njihovom karakteru profilirale su se kao zasebne arhitektonske cjeline sakralne odnosno profane građevine, javne odnosno privatne itd. Osim urbanističke povijesti grada urbanistički kontekst je zaokružen i analizom drugih javnih prostora grada, kao što su trgovi, parkovi, kupališta, groblja. Njima je pridružena i izgradnja infrastrukture unutar koje je poseban naglasak stavljen na uvođenje vodovoda, građevni kompleks željeznice i podizanje mostova te njihove važnosti za daljnji razvoj naselja. Otkrivena su imena mnogih projekatana, inženjera i drugih graditelja koji su zaslužni za izgled današnjeg Gospića. Zabilježena je prenamjena građevina tijekom povijesti, a nekima od njih, za koje se smatralo da više ne postoje, otkrivena je i lokacija. x